

Russische literatuur

Jan Eleveld, oktober 2019

Vogelvlucht

Geschiedenis Rusland op hoofdpunten

- Eind 9e eeuw ontstaan in Novgorod en Kiev. Zwaartepunt verschuift naar Moskou
- 13e eeuw inval van de Mongolen (Gouden Horde); invloed in Rusland tot op heden zichtbaar
- Midden 15e eeuw komst van de tsaren (keizers) Iwan de Verschrikkelijke. Nauwe banden met de Russisch orthodoxe kerk

Geschiedenis Rusland op hoofdpunten

- Tsaar Peter de Grote 1689-1725; vernieuwer van staat en maatschappij. Sterke oriëntatie op West Europa. Stichting van St Petersburg 1703, de nieuwe hoofdstad.
- Tsarina Catharina de Grote 1762- 1796. Stimulering van kunsten en wetenschappen: Hermitage, Moskouse universiteit. Uitbreiding Rusland naar Zwarte Zee (Krim!)

Geschiedenis Rusland op hoofdpunten

- 19e eeuw: Rusland wordt Europese grootmacht
- Oorlogen met Frankrijk, Turkije, Japan
- Verdere expansie naar het zuiden (Turkestan en Kaukasus) en naar Siberië: aanleg Transsiberische spoorlijn
- Binnenland: economische ontwikkeling, sociale stagnatie; Afschaffing lijfeigenschap 1861

Russische geschiedenis op hoofdpunten

- Eind 19e eeuw opkomst van revolutionaire/hervormingsbewegingen
- In 1905 Bloedige Zondag in St Petersburg, gevolgd door tal van terreuracties. Voorboden van de as revolutie.
- In 1914 uitbreken Eerste Wereldoorlog. Rusland in oorlog met Duitsland, 4 miljoen Russische slachtoffers, leidend tot de Februari-revolutie.

Russische geschiedenis op hoofdpunten

- Februari 1917 Tsaar Nicolaas II afgezet, oktober 1917 bolsjewieken onder Lenin grijpen de macht
- 1918 tsarenfamilie vermoord; burgeroorlog (roden tegen de witten)
- 1924 dood van Lenin, Stalin partijleider
- Begin jaren 30 collectivisatie van de landbouw; hongersnood. Massieve industrialisatie. Kerkelijk en cultureel leven onderdrukt en gelijk geschakeld

Russische geschiedenis op hoofdpunten

- De Grote Terreur 1936-1938 Bijna 1 miljoen slachtoffers.
- 1939 Pact Hitler-Stalin
- 1941 Duitse inval in SU.
- 1945 capitulatie Dld, bezetting van O-Europa
- Culturele leven tijdens de oorlog vrijer, na 1945 snel weer verstrakt, sterk anti-westers karakter.
- 1953 Stalin overlijdt

Russische geschiedenis op hoofdpunten

- 1953-1964 Chroesjtsjov partijleider; destalinisatie, versoepeling van het binnenlandse regime.
- 1964 – 1982 Brezjnev partijleider. In die periode ontwikkeling SU tot wereldmacht
- Binnenlands verbetering van het levenspeil, vooral op het platteland. Vanaf jaren 70 stagnatie
- Schrijvers en kunstenaars verschaffen zich toenemende ruimte: dissidenten, samizdat. In reactie harde repressie.

Russische geschiedenis op hoofdpunten

- 1985 Gorbatsjov partijleider. Perestrojka en glasnost. Buitenlands ontspanning met VS en China.
- Onafhankelijkheidsstreven in verschillende sovjet-republieken. Soortgelijke acties in O-Europa. 1989 val van de Berlijnse muur
- Na mislukte staatsgreep in 1991 einde van de Communistische Partij
- SU valt in 15 zelfstandige republieken uiteen

Russische geschiedenis op hoofdpunten

- Rusland in hoog tempo naar een markteconomie. Beperkte elite snel rijk (oligarchen), omvangrijke kapitaalvlucht naar het buitenland
- Eind 90-er jaren raakt het land in een zware economische crisis. Verschillen tussen arm en rijk in deze 10 jaar sterk toegenomen. Over de hele lijn levensstandaard sterk gedaald.
- Na economisch, sociaal en politiek extreem roerige jaren '90 onder Jeltsin komt van Poetin als president in 2000. Bezig aan vierde termijn. Rusland economisch en sociaal stabiel, politiek onvrij.

Literatuurgeschiedenis Rusland

- Tot eind 18e eeuw nauwelijks oorspronkelijke Russische literatuur; impulsen van Peter de Grote, Lomonosov, Catherina de Grote.
- Eerste volwaardige teksten van (historicus) Karamzin en (militair) Davidov.
- Aleksandr Poesjkin 1799-1837 beroemdste en meest geliefde Russische dichter. Hoofdwerken: de roman in verzen Jevgeni Onegin, door Tsjaikovski tot opera bewerkt, het toneelstuk Boris Godoenov, bewerkt tot opera door Moesorgski, de roman De Kapiteinsdochter.
- Poesjkin kwam aan zijn eind als gevolg van een duel met de geadopteerde zoon van de Nederlandse ambassadeur.

Literatuurgeschiedenis Rusland

- 19e eeuw = Gouden eeuw van de Russische literatuur.
- Grote (proza)schrijvers: Gogol, Lermontov, Toergenjev, Tolstoj, Dostojevski, Tsjechov en Gorki: het Russisch realisme. Wordt in de februari-bijeenkomst verder op ingegaan.
- Rond 1880 accentverschuiving van proza naar poezie, inhoudelijk van realisme naar symbolisme: uitdrukking van individuele gevoelens en emoties.

Literatuurgeschiedenis Rusland

- 1890-1920: het Zilveren tijdvak. Ook op andere domeinen grote bloei van de Russische cultuur: schilderkunst, muziek, film, ook in het eerste decennium van het sovjet bewind
- Symbolisten: Sologoeb en Blok (wordt in maart besproken)
- Hierop weer reactie: acmeïsme en futurisme: streven naar meer helderheid en klare taal. Overigens sterk verschillend tegenover de revolutie resp de nieuwe machthebbers.
- Acmeïsten: Achmatova en Mandelstam, futuristen Tsvetajeva en Majakovski. Ook in maart te behandelen.

Literatuurgeschiedenis Rusland

- De jaren 20 en 30: accenten weer naar proza: Babel, Platonov, Nabokov.
- Na de revolutie (1917) aanvankelijk veel ruimte voor schrijvers en andere kunstenaars; na de dood van Lenin steeds sterkere inmenging van het regime. “Socialistisch realisme” werd de norm. Ingenieurs van de ziel. Stalin-terreur kostte ook veel schrijvers het leven
- Paustovski, Ilf en Petrov: prachtige auteurs, die enigszins aan de “rand van de canon” staan

Literatuurgeschiedenis Rusland

- 1940-1990: Stalin, Chroesjtsjov, Brezjnev
- 2e WO relatief ontspannen literair klimaat, meteen daarna weer inperking vrije ruimte. Achmatova uit de Schrijversbond gestoten.
- Na Stalins dood “dooi” onder Chroesjtsjov. Solzjenitsyn en Boelgakov (De meester en Margarita) konden publiceren, maar Doctor Zjivago van Boris Pasternak mocht in de SU niet verschijnen. Hetzelfde geldt voor het fenomenale Leven en lot van Vasili Grossman.
- Vanaf 1964 Brezjnev: voortgaande repressie, toenemend verzet: samizdat, buitenlandse steun (mensenrechten)

Literatuurgeschiedenis Rusland

- Na de SU: alles kan verschijnen in Rusland
- Voor een overzicht van de serieuze literatuur in die periode:

Arthur Langeveld: Wat moet je lezen om Rusland te begrijpen?

In: www.Raamoprusland.nl